

040
M 69

І. Л. Михайлин

ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ

І. Л. Михайлин

ОСНОВИ ЖУРАНЛІСТИКИ

5-те видання, перероблене та доповнене

ПІДРУЧНИК

*Затверджено
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2011

УДК 0.70(075.8)
ББК 76.120.8я73
М 69

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 14/18.2-225 від 31.01.2002)*

Рецензенти:

Безухтрий Ю. М. - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри історії української літератури ХНУ;

Московкіна І. І. - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри російської літератури ХНУ;

Маслов І. С. - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, член Національної спілки журналістів України і Національної спілки письменників України.

Михайлин І. Л.

М 69 Основи журналістики. Підручник. 5-те вид . перероб. та доп.- К.: Центр учбової літератури, 2011 - 496 с.

ISBN 978-611-01-0175-2

У підручнику викладено один з основних навчальних курсів у системі підготовки майбутнього спеціаліста - «Основи журналістики». Тут подані найважливіші теоретичні теми, передбачені програмою Міністерства освіти України, як-от: журналістика як галузь масово інформаційної діяльності, функції журналістики, журналістика як галузь суспільно-політичної діяльності, соціальна позиція журналіста, журналістика як система засобів масової інформації, свобода преси і журналістської діяльності та ін.

Посібник розрахований на студентів спеціальності «Журналістика» та молодих працівників засобів масової інформації, що роблять перші кроки на шляху до оволодіння професією, але не мають базової освіти.

УДК 0.70(075.8)
ББК 76.120.8я73

ISBN 978-611-01-0175-2

© Михайлин І. Л., 2011.
© Центр учбової літератури, 2011.

ЗМІСТ

Передмова до п'ятого видання.....	3
-----------------------------------	---

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності

Портрет професії журналіста. Привабливі боки журналістики: можливість самореалізуватися; мати творчу за характером роботу: доносити до людей правду, примножувати в світі добро, боротися за справедливість; впливати на формування суспільної свідомості, громадської думки: спілкуватися з видатними людьми, прожити цікаве життя: першим опинитися в гуцині подій, досягти глибинний зміст явищ, причини і наслідки, витлумачувати їх для загалу: стати знаменитим. мати гарні заробітки, посідати престижне місце в структурі суспільства. Труднощі спеціальності: стресовість, потреба таланту, необхідність безкінечного самовдосконалення, моральна відповідальність за кожен журналістський твір, мистецтво постійного спілкування, налаштованість на універсальність.....

5

Словник молодого журналіста.....	27
----------------------------------	----

Есей

Індивідуалізовані новини

Топ-журналіст

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

«Основи журналістики» як наукова дисципліна про теоретико-методологічні проблеми даного фаху. Структура науки про журналістику

Предмет, структура та завдання курсу. Стан журналістико-знавства в Україні та джерела курсу. Загальні поняття про журналістику. Визначення журналістики. Журналістика як соціальний інститут. Журналістика як історія сучасності. Журналістика як бізнес. Епістемологічна сутність журналістики. Об'єкт і предмет журналістики. Журналістика як наука (журналістикознавство) та її найважливіші складові: теорія та історія журналістики. Медіа-критика. Методологія наукових досліджень та методика навчання журналістики. Мова масової інформації. Теорія та методика журналістської творчості. Соціологія масових комунікацій. Журналістська деонтологія.

<i>Бібліографія</i>	31
Словник молодого журналіста	52
Репортаж	
Онлайн-публікація	

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Інфраструктура журналістики

<i>Поняття про інфраструктуру та інфраструктура журналістики. Професійна підготовка журналістів. Перші в світі вищі навчальні заклади, що розпочали підготовку журналістів. Типи журналістської освіти. Школа інструктажного навчання. Школа виховання інформатора. Школа виховання аналітика. Журналістська освіта в Україні та Харкові. Журналістські творчі спілки та об'єднання. Міжнародна Федерація Журналістів. Творча спілка журналістів України. Державні органи з нагляду за здійсненням законодавства в інформаційному просторі. Періодичні видання з журналістики</i>	55
Словник молодого журналіста.....	80
Коментар	
Медіатизація публічної сфери	

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Журналістика як система органів масової інформації

<i>Причини бурхливого розвитку мас-медіа в сучасну епоху. Поняття про систему. Типологія журналістики та її засади. Чотири підсистеми журналістики. Взаємодія інформації та комунікації. Стабільність існуючої системи журналістики. Атрибутивні особливості преси, радіомовлення, телебачення та Інтернет-журналістики, переваги кожного типу журналізму перед іншими та їхні вади</i>	83
Словник молодого журналіста.....	104
Рецензія	
Таблоїд	
Таблоїдизація якісної преси	

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

Журналістика як масово-інформаційна діяльність

Поняття «масової інформації» в журналістиці. Типологічні концепції соціальної інформації. Перетворення в журналістиці

<i>наукових, професійних, художніх та індивідуальних повідомлень на масову інформацію. Новина та її атрибути. Спонукальність масової інформації. Специфіка інформації в журналістиці (актуальність, оперативність, документалізм, повторюваність тем і неповторність матеріалів). Рівні і форми існування масової інформації. Зовнішній і внутрішній типи інформації</i>	107
Словник молодого журналіста.....	128
Альманах	
Сократичний діалог	
Ножиць правило	
Мовна компетентність	

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Журналістика як інформаційний простір

<i>Інформаційний простір - зміст поняття. Інформаційні агентства. специфіка їхньої діяльності. Світові інформаційні агентства. Національні агентства: Національне ІНАУ «Укрінформ». Прес-центри: де відкриваються і яку функцію виконують? Що таке прес-бюро та його функції? Змістові особливості національного інформаційного простору і його парадокси. «Доктрина інформаційної безпеки Російської Федерації» як приклад турботи держави про свій інформаційний простір. Світовий інформаційний простір - формування Колективного Розуму на ґрунті новітніх інформаційних технологій</i>	131
Словник молодого журналіста.....	153
Памфлет	
«Біла» або позитивна пропаганда	

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Журналістика як галузь суспільно-політичної діяльності

Органи масової інформації як репрезентанти держави, законодавчої чи виконавчої влади, соціальних груп, партій. Інформаційна та агітаційна журналістика. Агітаційна журналістика як ознака тоталітарного суспільства. Інформація як інститут управління суспільством, забезпечення його дієздатності й здоров'я. Терміни «засоби масової інформації» та «органи масової інформації»: їх зміст і сфери вживання. Управління суспільством за допомогою формування громадської думки. Громадська думка як явище суспільного життя та її найбільш характерні ознаки. Етапи формування громадської думки. Інформація як «будівельний матеріал» для громадської

думки. Інформаційна та аналітична моделі журналістики: український вибір	155
Словник молодого журналіста.....	178
Брифінг	
Новий міжнародний інформаційний і комунікаційний порядок	
Внутрішній глядач	

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Свобода слова і журналістська діяльність

<i>Загальні уявлення про свободу. Діалектика свободи і необхідності. Свобода і пізнавальна діяльність людини. Свобода слова як найважливіше завоювання і гарант демократичного суспільства. Поняття про свободу преси. Свобода преси і партійність. Поняття про цензуру. Засади ліберальної теорії свободи преси та умови її здійснення. Свобода творчості. Свобода слова в законодавствах розвинутих країн та міжнародних правових документах. Конституція України як гарантія свободи преси й журналістської діяльності в нашій країні</i>	181
Словник молодого журналіста.....	196
Газета	
Бритва Оккама	

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Загальні та спеціальні функції журналістики

<i>Тлумачення проблеми в сучасній теорії журналістики. Загальні та спеціальні функції. Загальні: інформаційна функція та функція формування громадської думки. Спеціальні функції: організаційна функція, функція «сторожового собаки» (соціальної критики), ідеологічна функція журналістики, культурна функція, розважальна функція журналістики, рекламна функція.....</i>	201
Словник молодого журналіста.....	221
Критика	
Інтернету галактика	

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Соціальна позиція журналіста. Засади журналістики

Гуманізм як синтез вимог до журналістської діяльності, розуміння людини як найвищої цінності, забезпечення миру

<i>і злагоди в суспільстві, усунення перешкод на цьому шляху. Патріотизм як захист інтересів своєї країни і свого народу. Інтернаціоналізм - знайомство читача з світом. Демократизм та його аспекти: орієнтація на народ, доступність за формою і за ціною. Правдивість як адекватність картини світу, створюваної в ЗМІ, реальним життєвим процесам. Оперативність як здатність готувати матеріал та інформувати громадян у стислі терміни.....</i>	225
Словник молодого журналіста.....	239
Журнал	
Ключові слова	

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

Дієвість та ефективність журналістської діяльності

<i>Дієвість як особлива форма результативності, що вимірюється конкретною участю ЗМІ в розв'язанні соціально-економічних, господарчих, культурних тощо завдань і сукупністю прийнятих органами влади заходів за матеріалами виступів журналістів. Ефективність як міра задоволення потреб аудиторії в масовій інформації. Чинники впливовості журналістських матеріалів</i>	241
Словник молодого журналіста.....	258
Прес-реліз	

РОЗДІЛ ДВАНADЦЯТИЙ

Метод журналістики

<i>Загальні уявлення про метод. Загальнофілософські засади методу журналістики. Три провідні типи мислення людини: художній, науковий і практичний. Провідні ознаки практичного мислення. Журналістика як практичне мислення. Типи та специфіка образності в журналістиці. Докази та аргументи в журналістиці. Синтетичний, універсальний характер журналістики</i>	261
Словник молодого журналіста.....	283
Записник журналіста	
Конвергентна редакція	

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

Журналістика як творчість

Професійні обов'язки журналіста в справі виготовлення інформації. Умови спеціалізації журналіста. Семантичний.

<i>синтаксичний та прагматичний аспекти творчості. Зміст і форма журналістського твору. Аналітико-інтегруюча праця журналіста. Вимоги до роботи з фактом. Процес аналізу причиново-наслідкового зв'язку. Форми аналізу. Чинники змістово-формальної єдності. Редакторська діяльність як творчість.....</i>	287
Словник молодого журналіста.....	315
Аркуш авторський	
Ток-шоу	
Купюра	

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

Збирання зовнішньої інформації

<i>Спостереження як метод збирання інформації та його види: відкрите і приховане, включене і невключене. Зовнішнє вивчення і бачення зсередини при методі спостереження. Вивчення документів і джерел як метод збирання інформації. Листи читачів як джерела інформації та робота з ними в редакціях газет. Інтерв'ю як метод збирання інформації. Типи інтерв'ю. Підготовка до інтерв'ю. Правила інтерв'ю.....</i>	317
Словник молодого журналіста.....	341
Дайджест	
Лідери думок	
Мас-медіа	

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

Виготовлення внутрішньої інформації

<i>Публіцистика як серцевина, стрижень журналістики. Об'єкт і предмет публіцистики. Виявлення проблемної ситуації в публіцистиці. Вимисел у публіцистиці. Головні елементи структури публіцистичного твору: оповідач, публіцистична ідея, публіцистичний конфлікт</i>	345
Словник молодого журналіста.....	364
Лід	

РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ

Загальна жанрологія і журналістика

Поділ літературної творчості на роди. Визначення епосу, лірики й драми. Відношення до них прози, віршів і діалогу. Єдність змісту і форми в родовому поділі. Засади жанрового поділу. Поняття про

жанровий різновид. Специфіка прози в журналістиці, злиття епічних, ліричних і драматичних елементів у журналістському творі. Поняття журналістського роду. Інформаційний рід та його жанри: замітка, звіт, репортаж, інтерв'ю. Аналітичний рід і його жанри: кореспонденція, стаття, рецензія, огляд. Художньо-публіцистичний рід і його жанри: замальовка, нарис, памфлет, фейлетон, есей. Індивідуальні жанри. Оновлення жанрової системи журналістики.....	367
Словник молодого журналіста.....	385
Заголовок	
Масова комунікація	
Інфотенмейт	
РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ	
Осмислення проблем журналістики в новітній філософії	
«Чотири теорії преси» Ф Сіберта. Т. Петерсона і У. Шрамма: авторитарна, лібертаріанська, соціально відповідальна і комуністична. Доповнення чотирьох теорій моделями для медіа періоду розвитку і демократичної участі. Теорія масових комунікацій Г. М. Маклюена. Типи масової комунікації як рушійні сили в історії людства. Тип суспільної епохи і пануючий у ній ЗМК. Ефірні ЗМК і переворот у суспільній свідомості ХХ століття. Телебачення як повернення людства до епохи усної комунікації. Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства Данієла Белла. Структура населення, інформація та знання як конститутивні ознаки нового суспільства. Надмірність інформації, її дедалі вужча спеціалізація, потреба в інтерпретації інформації та сталість людської свідомості для її сприйняття як ознаки й загрози інформаційного суспільства. Теорія «поля журналістики» П'єра Бурдьє, вплив телебачення на «поле журналістики» - настанова на видовища і розваги, девальвація мислення, монополія журналістів на публічні виступи і цензура журналістів у висловленні думок і коментарів до подій. Боротьба поколінь у журналістиці. Захист молодими журналістами професійної гідності.....	389
Словник молодого журналіста.....	427
Жовта преса	
Криза ідентичності мас-медіа	

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

Сучасна масово-інформаційна ситуація

<i>Світові процеси та обличчя журналістики в Україні. Столиця і провінції - особливості розвитку ОМІ. Цензурна ситуація та її найважливіші характеристики. Типи української журналістики. Стилїстика сучасної журналістики: тенденції до посилення інформативності, трансформації на користь інформаційних жанрів, аналітичність інформації, посилення оціночності в сучасних ОМІ, іронічність як своєрідний спосіб непрямї оцінки, "стеб" як стиль сучасної журналістики, його негативний вплив на свідомість, мову і мислення, посилення авторського " Я", заміна називних заголовків на дієслївні які відіграють роль лїдів, широке використання розмовного стилю, просторїччя, жаргону, мови вулиці, диференціяція ОМІ за стильовими ознаками.....</i>	431
Словник молодого журналіста.....	449
Газетна качка	
Контент	
Ньюзрум	

ДОДАТОК

Анований показчик творів художньої літератури, у яких відображена професійна діяльність журналістів.	451
Список літератури.....	482